

СОЦІАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

У статті розглядаються теоретико-методологічні засади соціальної безпеки в умовах формування інформаційного суспільства. Аналізуються поняття «соціальна держава», «соціальна політика» та «соціальна справедливість» з точки зору науки та масової свідомості. Досліджується зв'язок понять соціальна справедливість та соціально-політичний маркетинг у соціальних державах. Визначається роль соціальної політики та соціальної безпеки як стратегії соціально-політичного маркетингу у функціонуванні сучасних соціальних держав. Аналізуються особливості соціально-політичного маркетингу в формуванні соціальної політики, соціальної безпеки та соціальної держави в умовах глобалізації. Розглядаються моделі соціальної політики держави в умовах глобалізації.

Ключові слова: *інформаційне суспільство, соціальна справедливість, соціальна держава, соціальна політика, модель соціальної політики, соціальна безпека, інформаційна безпека.*

В статье рассматриваются теоретико-методологические основы социальной безопасности в условиях формирования информационного общества. Анализируются понятия «социальное государство», «социальная политика» и «социальная справедливость» с точки зрения науки и массового сознания. Исследуется связь понятий социальная справедливость и социально-политический маркетинг в социальных

* директор Полтавського інституту економіки і права, Університет «Україна»

государствах. Определяется роль социальной политики и социальной безопасности как стратегии социально-политического маркетинга в функционировании современных социальных государств. Анализируются особенности социально-политического маркетинга в формировании социальной политики, социальной безопасности и социального государства в условиях глобализации. Рассматриваются модели социальной политики государства в условиях глобализации.

Ключевые слова: информационное общество, социальная справедливость, социальное государство, социальная политика, модель социальной политики, социальная безопасность, информационная безопасность.

The article deals with theoretical and methodological foundations of social security in the emerging information society. The concepts social state, social policy and social justice in terms of science and public consciousness. We study the relationship concepts social justice and socio-political marketing in social states. The role of social policy and social security as a strategy for social and political marketing in the functioning of modern welfare states. Specific features of the socio-political marketing in shaping social policy, social security and social state under globalization. The models of social policy in the context of globalization.

Keywords: information society, social justice, social state, social policy, the model of social policy, social security, information security.

Дослідження особливостей формування і реалізації соціальної політики та безпеки в умовах формування інформаційного суспільства вимагають формулювання теоретико-методологічних засад соціальної політики. В цьому контексті потрібно визначитися з такими основними категоріями соціальної політики як соціальна політика, об'єкт і суб'єкт

соціальної політики, типологія і функції соціальної політики, основні принципи соціальної політики, соціальна безпека тощо.

Загалом, на думку В. Бебика, під соціальною політикою розуміють систему цілей і засобів їх досягнення політичними і державними інститутами з регулювання соціальної сфери суспільства, соціальних відносин відповідно до сукупності політичних установок, принципів, рішень та ідей, спрямованих на задоволення соціальних інтересів і потреб особистостей, соціальних груп, класів тощо [3].

В якості об'єкта соціальної політики держави розглядають суспільство, соціальні групи та окремих індивідів, які за певних умов можуть бути і носіями та суб'єктами соціальної політики, що потребують гарантування соціальної безпеки. А в умовах формування інформаційного суспільства питання інформаційної безпеки громадян, соціальних груп та держав ми можемо розглядати в більш широкому контексті забезпечення соціальної безпеки вказаних вище індивідів, соціальних груп та держав.

До найважливіших функцій держави належать: формулювання завдань соціального розвитку суспільства, здійснення законотворчої діяльності у соціальній сфері суспільства, забезпечення соціальної політики та соціальної безпеки громадян технологіями та засобами соціально-політичного менеджменту та маркетингу, в яких обов'язково присутні інформаційно-комунікаційні компоненти.

Головною метою соціальної політики держави в умовах формування інформаційного суспільства є встановлення та регулювання політико-правових та інформаційно-комунікаційних відносин між суспільством та індивідами шляхом здійснення та регулювання вказаних відносин між індивідами та соціальними групами, до яких належать останні. І тут зовсім не обов'язково, щоб між державою та індивідами неодмінно був певний політико-правий та інформаційно-комунікаційний посередник у вигляді певної соціальної групи. Але використання соціальних структур громадянського суспільства для здійснення соціальної комунікації між

державою та громадянами розширює управлінсько-регулятивні можливості такої соціальної комунікації, підвищує рівень соціального захисту та соціальної безпеки.

Традиційно вважалося, що суб'єктами соціальної політики і соціальної безпеки виступають спеціалізовані організації та установи держави, які здійснюють соціальну функцію останньої [3]. Але розвиток соціальних структур та інформаційно-комунікаційних можливостей громадянського суспільства розширив перелік суб'єктів соціальної політики за рахунок недержавних, неурядових організацій, які спроможні реалізовувати функції соціальної політики в інформаційному суспільстві.

Соціальна політика реалізується шляхом розробки і ухвалення законодавчих актів (законів, указів президента, постанов уряду) і затвердження цільових соціальних програм, які мають розроблятися органами державної влади за участі громадян, що передбачає наявність симетричної комунікації між урядовими структурами, соціальними групами і громадянами. Ефективна соціальна політика, у тому числі й інформаційна політика держави, є основою стабільного стану та розвитку політичної системи суспільства. А сама соціальна політика є основою і важливим елементом будівництва соціальної держави в умовах формування інформаційного суспільства.

Одним з ключових елементів соціальної політики держави, який набуває особливого значення в умовах формування інформаційного суспільства, є принцип соціальної справедливості, що виступає важливим показником ефективності соціального розвитку суспільства і складає основні засади його базового соціального ідеалу. Ця проблематика в різних її особливостях досліджувалася в наукових працях Д. Белла, Д. Боулдінга, Р. Дарендорфа, В. Зауера, М. Волзера, П. Розенваллона, Дж. Ролза, О. Агаркова, В. Бабкіна, М. Вольцера, В. Кімліка, М. Коноха, Р. Нозіка, В. Скуратівського, Г. Соловей, Л. Щеннікової [5; 6; 9; 10; 12; 14; 16; 17].

Зокрема, Г. Соловей виокремлює два основних підходи до тлумачення змісту терміну соціальної справедливості: партикуляристський, який окреслює моральні нормативи для конкретних громадян певної держави (Дж. Ролз, В. Кімлік, А. Макінтайр, Р. Нозік, М. Волцер); універсалістський, який окреслює дану проблематику через призму комунікаційної практичної філософії, суб'єктом якої виступає людство (К. Апель, В. Кульман, Д. Бюлер, Ю. Габермас) [16].

В будь-якому суспільстві, вважає Дж. Ролз, всі громадяни повинні мати рівні права і свободи. А права, які гарантуються державою на основі принципу соціальної справедливості, не повинні бути предметом політичного торгу. Зокрема, соціальна держава має забезпечувати гарантування наступних благ (серед яких право на безперешкодне отримання інформації та свободу висловлення своєї власної думки займає дуже важливі позиції):

- 1) свободи совісті, свобода думки;
- 2) свободи пересування та можливості вільного вибору заняття;
- 3) здобуття влади, повноважень і відповідальності залежно від посади і місця роботи (відповідно до ступеню самостійності та соціальних можливостей людей);
- 4) прибуток і багатство у широкому розумінні як універсальні засоби, які мають обмінювальну вартість і необхідні для того, щоб прямо чи опосередковано досягти широкого спектру цілей;
- 5) соціальні основи самоповаги індивідів, що дають змогу громадянам відчувати власну значущість як особистості, розвивати й реалізувати свої моральні якості та досягти власної мети з повагою до себе [10].

Отже, соціальна справедливість пов'язана з розподілом і перерозподілом різних благ, регулюванням державою соціально-економічних відносин (Р. Нозік [8]), забезпеченням основних політичних, економічних та соціальних прав і свобод людини, та її соціальним

захистом. Але, на думку М. Волзера, держава має забезпечити гідність громадян, проте, громадяни також симетрично повинні забезпечити гідність держави [5].

Відповідно до тлумачення принципу соціальної справедливості варто виокремити те, що повинна забезпечувати соціально-правова держава в умовах формування інформаційного суспільства: реальну (а не декларовану) участь індивіда у політиці та економіці; ефективну діяльність правових інститутів, котрі охороняють право на життя, свободу, власність; стабільне функціонування соціальних систем: економічної, освітньо-культурної, соціального забезпечення.

Відповідно до основних принципів діяльності соціальної держави (соціальної солідарності, соціального партнерства, субсидіарності, справедливого розподілу благ, соціального страхування, забезпечення зайнятості, достойних умов праці), на думку Г. Цахера, можна виокремити її основні завдання: забезпечення ринкових можливостей і реалізація права індивідів на частину суспільного добробуту шляхом справедливого розподілу прибутків і майна; зниження небажаної ринково обумовленої диференціації на знедолених та заможних; забезпечення свободи, справедливості, розвитку особистості, поваги до гідності особи, активної участі людей у суспільному житті; вдосконалення соціальної політики та правових механізмів, які забезпечують основні соціальні права і сприяють розширенню мережі соціального забезпечення [10].

В умовах формування соціально-правової держави та інформаційного суспільства принципово важливо (під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів) забезпечувати реалізацію наступних чинників: соціально-економічне регулювання економічних процесів (економічна сфера); гарантування політичних прав і свобод громадян шляхом безперешкодної участі у виборах, референдумах, зібраннях (політична сфера); забезпечення соціальних гарантій і пільг і послуг, які законодавчо передбачені і виходять з реальних можливостей їхнього задоволення

державою (соціальна сфера); забезпечення свободи слова та діяльності засобів масової інформації та інформаційної безпеки громадян, соціальних груп та держави (інформаційно-комунікаційна сфера);

На основі двох базових моделей соціальної держави (ліберальної та соціал-демократичної) О. Агарков пропонує розглядати функціонування соціальної держави через призму реалізації спеціальних технологій і методів соціально-політичного маркетингу, спрямованих на задоволення потреб та узгодження інтересів різних соціальних груп, забезпечення громадян суспільними благами, здійснення справедливого розподілу матеріальних і нематеріальних ресурсів для досягнення справедливості, солідарності і стабільності в суспільстві [1; 2].

У цьому зв'язку ми хотіли б зробити особливий наголос на нематеріальних ресурсах, які повинні справедливо розподілятися державою між всіма громадянами та соціальними групами інформаційного суспільства. Враховуючи, що в інформаційному суспільстві інформаційні ресурси та знання виходять на провідні позиції, вільний і рівний доступ людей до інформації та знань, до ресурсів освіти і культури набуває принципового значення.

Відтак принцип соціальної справедливості в соціальній державі в умовах формування інформаційного суспільства є важливою методологічною основою для співіснування, співпраці і соціального партнерства між державою і громадянами, суб'єктами і об'єктами ринку з метою підвищення рівня соціально-економічного та культурно-духовного життя, освітньо-культурного рівня всіх громадян не залежно від їхнього соціального статусу. У такому контексті, соціальна політика в умовах формування інформаційного суспільства повинна визначати зміст і рівень розвитку соціальності держави, формулювати соціально-правові відносини у суспільстві. гарантувати симетричну комунікацію і взаємодію структур держави і структур громадянського суспільства.

При такому розумінні необхідності симетричної соціальної комунікації між державою та громадянським суспільством ми погоджуємося з українською дослідницею А. Сіленко, яка визначила соціальну політику з двох точок зору: як мистецтво поєднання людських інтересів, інтересів індивідів і держави, різного рівня людських спільнот, груп у сфері соціальних відносин; як систему взаємодії державної влади, недержавних структур і особистості щодо життєзабезпечення та розвитку людини [13; 14].

Варто відзначити, що Б. Ракитський теж визначив соціальну політику в соціально-комунікаційному контексті - як специфічні соціальні відносини певних соціальних груп [7], а Г. Соловей – як діяльність органів державної влади, місцевого самоврядування та суспільних інститутів, яка спрямована на гармонізацію інтересів соціальних груп та територіальних спільнот у сфері виробництва, розподілу і споживання благ, що сприяє узгодженню інтересів цих груп з інтересами людей та стратегічними цілями суспільства [16].

Отже, соціальна політика розглядається вказаними дослідниками як суспільний феномен, котрий системно інтегрує різноманітні багатофакторні соціальні чинники: соціальні відносини та процеси життєдіяльності соціуму, що впливають на формування та реалізацію соціальних цінностей, соціальну безпеку людини, задоволення соціальних потреб та інтересів громадян, зокрема, в інформаційно-комунікаційній та освітньо-культурній сфері. Відповідно до цього розуміння соціальної політики та соціальної безпеки головним завданням держави є забезпечення стабільного функціонування системи соціально-політичних інститутів, координація та узгодження функціонування всіх елементів соціальної системи, гармонізація суспільної діяльності всіх суб'єктів соціальної політики.

На думку Г. Віленського і Ч. Лебо [5; 6] в соціальних державах з високим рівнем життя громадян, реалізуються дві основні моделі

соціальної політики: інституціональна, яка характеризується перерозподілом матеріальних благ переважно на державному рівні – з мінімізацією ролі громадянського суспільства; залишкова, яка характеризується наданням державної допомоги - за сприяння інститутів громадянського суспільства і лише у випадках, коли людина не може вирішити своїх проблем індивідуально.

Таким чином, ми можемо розглядати соціальну політику і соціальну безпеку в умовах формування інформаційного суспільства як політику, спрямовану на скоординоване - в інформаційній сфері суспільства - функціонування економічної, політичної та соціальної сфер суспільства на основі забезпечення гідного рівня життя, соціального захисту, соціальної та інформаційної безпеки громадян, соціальних груп та суспільства в цілому.

Оскільки інформаційне суспільство в Україні ще знаходиться на початковому етапі свого розвитку, національна модель соціальної політики та соціальної безпеки еволюціонує під тиском глобальних фінансово-економічних структур від патерналістської моделі радянського зразка – в напрямку формування ринкової моделі соціальної політики та соціальної безпеки - без урахування рівня соціально-економічного та інформаційно-комунікаційного розвитку країни, ментальності, культури та історичних традицій українського народу [19], що робить проблематичним ефективне запровадження ліберальної моделі соціальної та інформаційної безпеки в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агарков О. Принцип соціальної справедливості як основа методології соціально-політичного маркетингу / О. Агарков // Освіта регіону: політологія, психологія, комунікації. – 2011. - №4. – С. 243-248.

2. Агарков О. Спрямованість соціальної політики як стратегія соціально-політичного маркетингу / О. Агарков // Освіта регіону: політологія, психологія, комунікації. – 2011. - №2. – С. 79-83. .
3. Бебик В. Політологія: наука і навчальна дисципліна / В. Бебик. – К.: Каравела, 2009. – 496 с.
4. Бебик В., Агарков О. Політичний менеджмент суб'єктів соціально-політичного маркетингу // Політичний менеджмент. – 2011. - №6. – С. 3-11.
5. Волзер М. Безпека і добробут / М. Волзер // Сучасна політична філософія: Антологія / [упоряд.: Я. Кіш]. – К.: Основи, 1998. – С. 486-523.
6. Конох М.С. Особа: право, свобода, відповідальність: [навч. посібник для студ. філос., політолог. та юрид. фак-в] / М.С. Конох. – К.: Право, 1996. – 129 с.
7. Лукашева Е.А. Социальное государство и защита прав граждан в условиях рыночных отношений / Е.А. Лукашева // Социальное государство и защита прав человека / [сб. ст. Рос. АН Ин-т гос-ва и права; отв. ред. Е.А. Лукашева]. – М.: ИГПАН, 1999 – С. 5-21.
8. Нозік Р. Розподільна справедливість / Р. Нозік // Сучасна політична філософія: Антологія. – К.: Основи, 1998. – С. 239-276.
9. Политико-психологический словарь. - М.: Деловая книга, 2002. – 576 с.
10. Ролз Дж. Теория справедливости / Дж. Ролз. – Новосибирск: Изд-во Новосиб. ун-та, 1995. – 535 с.
11. Семигіна Т. В. Порівняльна соціальна політика: [навч. посіб.] / Семигіна Т. В. – К.: МАУП, 2005. – 276 с.
12. Семигіна Т. В. Традиційні моделі соціальної політики в умовах глобалізації / Т. В. Семигіна // Людина і політика. – 2004. – № 1. – С. 134 – 143.
13. Сіленко А. Генезис і сутність американської держави загального добробуту / А. Сіленко // Людина і політика. – 2000.– № 2.– С. 65–72.
14. Сіленко А. Соціальна політика та її пріоритети у перехідному суспільстві / А. Сіленко // Людина і політика. – 2003. – № 1. – С. 118–128.
15. Скуратівський В. А. Принципи соціальної політики / В.А. Скуратівський. – К.: Вид-во НАДУ, 1997. – 358 с.

16. Соловей Г.С. Поняття справедливості в універсалістській та партикуляристській етиці / Г.С. Соловей // Практична філософія. – 2006. – № 3. – С. 146-153.

17. Удовиченко В.П. Украина: Поиск модели социального государства / В.П. Удовиченко. - К.: НАН Украины. Совет по изуч. производ. сил Украины, 1997. – 204 с.

18. Щенникова Л.В. Справедливость и добросовестность в гражданском праве России (несколько вопросов теории и практики) / Л.В. Щенникова // Государство и право. – 1997. – № 6. – С. 119-121.

19. Bebyk W. Polityczna prakseologia: teoria, metodologia, praktyka // Panstwo i pravo wobec wspolczesnych wyzwan. Teoria i filozofia panstwa i prava oraz aksjologia demokracji i ochrony praw czlowieka. Ksiega jubileuszowa Profesora Jerzego Jaskierni. – Torun, 2012. – S. 139-147.